

ЗАТВЕРДЖЕНО
19 лютого 2016 р.

_____ **ДУХНЕНКО В.Б.**
к.т.н., директор ТОВ "РА "Експерт-Рейтинг",
член УТФА

_____ **ШАПРАН В.С.**
к.е.н., Голова рейтингового комітету
ТОВ "РА "Експерт-Рейтинг", член УТФА

Початкові положення

Методичне забезпечення в ТОВ РА "Експерт-Рейтинг" створювалось (оновлювалось) у відповідності до «Правил визначення уповноваженим рейтинговим агентством рейтингової оцінки за Національною рейтинговою шкалою», що затвердженні рішенням НКЦПФР №17 від 12.01.2016, та зареєстровані у Міністерстві юстиції 03 лютого 2016 р. за № 182/28312. Відповідно до вищезазначеного документу, "Рейтингова методологія — сукупність документів, які визначають критерії визначення рейтингової оцінки уповноваженим рейтинговим агентством за Національною шкалою, у тому числі визначають порядок проведення аналізу емітента та його цінних паперів на предмет відповідності ознакам фіктивності. Рейтингова процедура — документ, який визначає послідовність дій з присвоєння, оновлення, призупинення та відкликання рейтингової оцінки за Національною шкалою".

Тому методичне забезпечення рейтингового процесу у ТОВ РА «Експерт-Рейтинг» складається з таких компонентів:

1. Методика визначення рейтингової оцінки
  - 1.1. Рейтингова процедура
  - 1.2. Принципи та критерії визначення рейтингової оцінки
2. Шкала кредитних рейтингів
3. Інформаційне забезпечення рейтингового процесу
4. Порядок проведення аналізу емітента та його цінних паперів на предмет відповідності ознакам фіктивності
5. Уникнення конфлікту інтересів при визначенні кредитного рейтингу
6. Застереження щодо використання тексту компонентів методичного забезпечення рейтингового процесу у ТОВ РА «Експерт-Рейтинг».

Агентство на наступний робочий день після затвердження методики визначення рейтингової оцінки публікує її у форматі *.pdf на власному Web-сайті у мережі Інтернет та надсилає до НКЦПФР протягом 5-ти робочих днів.

1. Методика визначення (оновлення) рейтингової оцінки

1.1. Рейтингова процедура — документ, який визначає послідовність дій з присвоєння, оновлення, призупинення та відкликання рейтингової оцінки за Національною шкалою. Послідовністю дій присвоєння, оновлення, призупинення та відкликання рейтингової оцінки є:

1. Укладання договору про присвоєння та оновлення рейтингової оцінки.
2. Визначення відповідальної особи (відповідальних осіб) за присвоєння та оновлення рейтингової оцінки. Відповідальними особами у ТОВ РА "Експерт-Рейтинг" за присвоєння та оновлення рейтингової оцінки є:

- голова рейтингового комітету;
- профільний аналітик, який є членом рейтингового комітету;
- інші члени рейтингового комітету.

3. Голова рейтингового комітету приймає інформацію, надану суб'єктом рейтингування, та призначає профільного аналітика, який є відповідальним за підготовку проекту рейтингового звіту. Проект рейтингового звіту доступний для ознайомлення всім членам рейтингового комітету.

4. Під час підготовки рейтингового звіту відбувається аналіз наданої суб'єктом рейтингування інформації, у тому числі регулярної та особливої інформації емітента та інформації, перелік якої наведено у пункті даного документу "3. Інформаційне забезпечення рейтингового процесу", а також іншої інформації, що є в наявності в уповноваженого рейтингового агентства щодо суб'єкта рейтингування, з періодичністю не рідше ніж раз на 6 місяців.

5. За результатами аналізу профільним аналітиком ТОВ РА "Експерт-Рейтинг" відбувається підготовка проекту рейтингового звіту, який повинен відображати основні результати аналізу Агентства. Проект рейтингового звіту виноситься на обговорення рейтингового комітету.

6. Рейтинговий комітет ТОВ РА "Експерт-Рейтинг" є уповноваженим органом щодо прийняття рішення про присвоєння рейтингової оцінки або оновлення рейтингової оцінки шляхом її підтвердження або зміни, призупинення або відкликання присвоєної рейтингової оцінки. На засіданні рейтингового комітету відбувається обговорення проекту рейтингового звіту. Будь-який член рейтингового комітету у разі підтримки більшістю голосів членів рейтингового комітету має можливість внести зміни у проект рейтингового звіту. Проект рейтингового звіту, якщо проект потребує доопрацювання, може розглядатись рейтинговим комітетом кілька разів. Результати засідання рейтингового комітету оформлюються протоколом та засвідчуються підписом директора ТОВ РА "Експерт-Рейтинг" та печаткою ТОВ РА "Експерт-Рейтинг".

7. Рейтинговий звіт надається суб'єкту рейтингування для ознайомлення. Якщо присвоєна та оновлена рейтингова оцінка не влаштовує суб'єкт рейтингування і він має підстави вважати, що в ході рейтингової процедури не були враховані

істотні фактори, що впливають на рейтингову оцінку, суб'єкт рейтингування має право протягом 5 робочих днів після одержання рейтингової оцінки подати обґрунтовану заяву та документи до рейтингового комітету ТОВ РА "Експерт-Рейтинг". Після аналізу заяви і документів Рейтинговий комітет протягом 5 робочих днів після одержання документів для оскарження приймає рішення з присвоєння або оновлення рейтингової оцінки, що не підлягає подальшому оскарженню в уповноваженому рейтинговому агентстві, проте може бути оскаржене в установленому законодавством порядку. До прийняття рішення про присвоєння рейтингової оцінки, за результатом розгляду оскарження публікація присвоєної та оновленої рейтингової оцінки не здійснюється.

8. У разі наявності зауважень з боку суб'єкта рейтингування до змісту рейтингового звіту, але при цьому суб'єкт рейтингування згодний з рейтинговою оцінкою, зауваження суб'єкта рейтингування також розглядаються на додатковому засіданні рейтингового комітету, який приймає колегіальне рішення про доцільність внесення змін до змісту рейтингового звіту більшістю голосів.

9. Опублікування ТОВ РА "Експерт-Рейтинг" рейтингової оцінки відбувається відповідно до чинного законодавства:

- розміщення на Web-сайті ТОВ РА "Експерт-Рейтинг" в глобальній інформаційній мережі Інтернет (www.expert-rating.com) протягом не більше ніж 10 робочих днів з дати присвоєння рейтингової оцінки, її оновлення, а також розміщення рейтингового звіту з урахуванням вимог законодавства про інформацію;
- надання до Комісії у формі та порядку, затверджених НКЦПФР;
- щомісячного опублікування в обраному друкованому засобі масової інформації (бюлетень "Цінні папери України"), який визначено в договорі, присвоєних або оновлених рейтингових оцінок у відповідному місяці;
- інформація щодо обраного ТОВ РА "Експерт-Рейтинг" друкованого засобу масової інформації підлягає розміщенню на сайті цього агентства в глобальній інформаційній мережі Інтернет протягом 5 робочих днів з дати обрання відповідного друкованого засобу масової інформації.

10. Оновлення присвоєної рейтингової оцінки проводиться ТОВ РА "Експерт-Рейтинг" відповідно до умов договору:

- в разі надходження інформації, що є підставою для перегляду рейтингу(-ів);
- в разі звернення суб'єкта рейтингування;
- на регулярній основі за результатами звітної квартили, якщо інше не передбачено договором ТОВ РА "Експерт-Рейтинг" із суб'єктом рейтингування, але не рідше ніж за результатами 6 місяців з часу останнього оновлення рейтингу.

11. Послідовність дій ТОВ РА "Експерт-Рейтинг" з оновлення присвоєної рейтингової оцінки наступна:

- інформація від суб'єкта рейтингування та (або) від публічних джерел надходить до рейтингового комітету;
- профільний аналітик готує проект інформації про оновлення рейтингу, який обговорюється та затверджується на засіданні рейтингового комітету та надсилається до суб'єкту рейтингування;
- у разі відсутності об'єктивних зауважень з боку суб'єкта рейтингування інформація про оновлення кредитного рейтингу публікується відповідно до положень пункту 9 параграфу 1.1 цього документу;
- у разі наявності зауважень з боку суб'єкта рейтингування до змісту інформації про оновлення рейтингу ТОВ РА "Експерт-Рейтинг" діє відповідно до пункту 8 параграфу 1.1 цього документу.

12. Зміст рейтингового звіту, що публікується, та інформації про оновлення рейтингу відображає основні фактори, на які звертає увагу ТОВ РА "Експерт-Рейтинг" при прийнятті рішення про оновлення рейтингу. Регулярність оновлення рейтингового звіту та кількість оновлень рейтингу протягом календарного року визначає рейтинговий комітет ТОВ РА "Експерт-Рейтинг" на колегіальній основі, але в межах, встановлених чинним законодавством.

Рейтинг може бути відкликаний у зв'язку з тим, що позичальник не надає необхідної інформації для оновлення рейтингу або з інших причин.

Агентство може призупинити рейтинг, що може бути відкликаний (як проміжний етап перед його можливим відкликанням) у зв'язку з тим, що позичальник не надає необхідної інформації для оновлення рейтингу або з інших причин.

1.2. Принципи та критерії визначення рейтингової оцінки

Загальним принципом визначення та оновлення рейтингової оцінки є колегіальність. Профільний аналітик після підготовки рейтингового звіту або інформації про оновлення рейтингу надає її на розгляд рейтингового комітету. Рішення приймається рейтинговим комітетом простою більшістю голосів. У разі принципової незгоди із рішенням рейтингового комітету член рейтингового комітету повинен занести до протоколу засідання Комітету особливу думку.

Обираючи показники, за якими проходить вивчення факторів, що впливають на кредитний рейтинг страховика, агентством встановлені наступні принципи:

- аналітик повинен надавати перевагу тим показникам, які мають стандартизований розрахунок, та можуть порівнюватись з середнім значенням по ринку;
- у разі наявності достовірної інформації про особливості обліку у страховика тих або інших операцій аналітик може вносити корективи у розрахунок тих або інших показників, повідомляючи про це страховика, рейтинговий комітет, а потім визначаючи це у рейтинговому звіті або інформації про оновлення рейтингу;

Оцінка діяльності страховиків проводиться по групах факторів (критеріїв):

1. Ринкова частка і ділова активність.
2. Диверсифікація страхової діяльності.
3. Якість активів і перестраховального покриття.
4. Адекватність ризиків і рентабельність.
5. Адекватність резервів і ліквідність.
6. Інші фактори.

Розбивка груп факторів здійснена в т.ч. і для структурування звіту. Профільний аналітик може коригувати зміст рейтингового звіту виходячи із специфіки діяльності страховика.

1. Ринкова частка і ділова активність

Розмір ринкової частки компанії в рамках однієї країни вважається одним з важливих показників, що вказують на довіру до компанії з боку страхувальників. Довіра і сформований бренд компанії безсумнівно впливають на рівень стійкості. Оцінка ринкової частки — це непряма оцінка конкурентного середовища та місця компанії в страховій системі країни. Включення в методику оцінки фактора ринкової частки, як чинника, що вказує на масштаб роботи компанії, не слід сприймати як бажання наростити рейтинги великим компаніям. Методика має багато компонентів і налаштована таким чином, що масштабність роботи компанії — це один з факторів, який враховується при розрахунку консолідованого показника.

Ринкова частка може враховуватися за двома коефіцієнтами:

1. Частка на ринку = ((Чисті) премії, зібрані компанією) / ((Чисті) премії всього ринку)
2. Коефіцієнт участі на ринку = (Чисті премії, зібрані компанією) / (середній обсяг чистих премій, зібраних першими 100 компаніями за обсягом чистих премій)

Особливості оцінки та корекції даних коефіцієнтів:

А) Аналітична служба має можливість коригувати значення даних коефіцієнтів або вдаватися до корекції показників, за якими розраховується ринкова частка, якщо діяльність компанії специфічна. Наприклад, оцінка ринкової частки по компанії, яка займається перестрахованням або страхуванням великих ризиків, проводиться за розміром валових премій або валових премій, скоригованих на частину премій, що належать перестраховикам, які не мають рейтингів. По компаніях далекого зарубіжжя приймаються рейтинги тільки РА, що мають статус NRSRO в США. Аналітична служба РА «Експерт-Рейтинг» може самостійно скласти рейтингову структуру перестраховального портфеля СК, оскільки отримує

інформацію про рейтинги перестраховиків з далекого зарубіжжя з незалежних джерел. Так само аналітична служба РА має можливість запросити рейтингові звіти і динаміку рейтингу як у РА, так і безпосередньо у перестраховиків. За компаніями, що одержали рейтинги в Україні або СНД, враховуються тільки рейтинги РА «Експерт-Рейтинг» або визнаних в РФ і Казахстані рейтингових агентств.

Аналітична служба РА «Експерт-Рейтинг» може самостійно оскаржувати рейтинги міжнародних РА, оскільки має доступ до звітності великих перестраховиків. Слід враховувати, що міжнародні РА також помиляються. Корекція рейтингів міжнародних РА повинна бути обґрунтована і відображена у звіті. Оцінки страхових брокерів, як однієї з зацікавлених сторін, до уваги не приймаються.

Б) Аналітична служба може оцінювати становище компанії на страховому ринку, виходячи з її становища на ринку конкретного виду страхування. У такому випадку цей факт повинен бути відображений у рейтинговому звіті, а методика оцінки по групі «Диверсифікація страхової діяльності» має бути відкоригована в бік посилювання вимог до компанії.

В) Аналітична служба РА оцінює частку на ринку не за показниками Держфінпослуг, а коригує їх самостійно відповідно до своїх уявлень про частки схемного страхування на ринку.

Ділова активність оцінюється трьома показниками:

1. Витратність страхового процесу = (Витрати на андеррайтинг (збут) / Чисті премії)
2. Темп приросту чистих (валових) премій = (Зміна чистих премій за період) / (Чисті премії за період, що передує звітному)
3. Коефіцієнт дебіторської заборгованості = (Дебіторська заборгованість) / (Брутто премії). (Опціонально)

Особливості оцінки та корекції даних коефіцієнтів:

А) Витрати на андеррайтинг і збут повинні бути чітко розділені. Компанія повинна в рейтинговій анкеті чітко описати, скільки йде агентам (або іншим посередникам) та яка їхня комісія у відсотках від чистих премій за видами страхування. Всі стимулюючі ринок витрати, включаючи рекламу, PR, витрати на отримання рейтингів повинні виділятися в окрему статтю, щоб аналітична служба мала можливість зіставити паритетність прямих і непрямих витрат на збут. Частково деталізація даних витрат необхідна для виявлення фактів «нерозумного демпінгу», коли компанія, яка занижує тарифи, починає нарощувати комісію посередникам. Аналітична служба не оцінює успішність або не успішність демпінгових стратегій. Вона повинна розібратися, наскільки такі стратегії ущербні для стійкості компанії і чи існують їм альтернативи,

наприклад, побудова власної філіальної мережі і т.д. Такі тонкощі визначаються при інтерв'юванні клієнтів.

Б) Темп приросту чистих премій за період коригується на наявність «великих угод». Якщо за аналітичний період у клієнта більше третини зароблених премій надходили від одного нового клієнта, в цьому випадку сума премій, яка приймається до уваги аналітичною службою, зменшується на третину суми, отриманої від нового клієнта. Якщо компанія спеціалізується на великих ризиках, то облік такої спеціалізації відбувається вже в розділі «диверсифікація страхової діяльності».

В) При розрахунку коефіцієнта дебіторської заборгованості враховується якість даного показника і його внутрішня структура. Аналітичній службі РА необхідно зрозуміти, яку частину дебіторської заборгованості становлять несплачені вчасно премії.

2. Диверсифікація страхової діяльності. У цій групі три коефіцієнта:

1. Частка премій за видами страхування = (Чисті премії, за видами страхування) / Чисті премії, всього по компанії

2. Частка великих клієнтів (груп клієнтів) = (Чисті премії, отримані від 5 найбільших клієнтів) / Чисті премії, всього по компанії

3. Структура премій по регіонах = (Чисті премії, зібрані в одному регіоні) / (Чисті премії, всього по компанії)

Особливості оцінки та корекції даних коефіцієнтів:

А) Для оцінки частки чистих премій за видами страхування клієнт повинен у повному обсязі показати премії за основними видами страхування (перелік видів дається в рейтинговій анкеті). Надання інформації за видами страхування повинно проводитися таким чином, щоб стаття «Премії з інших видів страхування» не перевищувала 10% від загального обсягу зібраних премій.

Б) 5 найбільших клієнтів визначаються, виходячи з розміру премій, сплачених за аналітичний період. Якщо існують клієнти, які могли б увійти до п'ятірки, але не увійшли через затримку виплати премії, страховик повинен повідомити про це аналітичну службу.

В) Визначаючи диверсифікацію по клієнтам, для аналітичної служби РА важливо, щоб серед числа великих клієнтів не було осіб, пов'язаних з акціонерами, які володіють (контролюють) більше 10% акцій компанії. Такі зв'язки виступають ознаками схемного страхування або корпоративних злочинів. Якщо клієнт повідомляє аналітичну службу РА про наявність таких зв'язків самостійно, аналітична служба мінімізує негативний ефект від наявності таких зв'язків у рейтингових оцінках. Якщо компанії, які виступають великими клієнтами, пов'язані зі страховиком корпоративними зв'язками, то всі

порогові значення інтервалів при оцінці даного коефіцієнта коригуються на 20% у бік посилювання показника. Слід розуміти, що аналітична служба РА не тільки оцінює стан компанії в статистиці, а й зацікавлена в динамічній оцінці. Крім того, аналітична служба РА працює не тільки в сегменті загального страхування. Тому інформація про великих клієнтів страховика важлива для адекватної реакції на події навколо його великих клієнтів.

Г) При обліку диверсифікації регіональних ризиків аналітична служба РА використовує поняття регіональної одиниці, які не збігаються з територіальним поділом України на області. Клієнт знайомиться з підходами до аналізу регіональної диверсифікації вже при заповненні анкети. Регіональна диверсифікація розраховується за видами страхування з урахуванням особливостей кожного з видів, а також з урахуванням наявності перестраховального покриття у компаній з високим рівнем регіональної концентрації премій.

Д) Додатково РА «Експерт-Рейтинг» може преміювати компанію балами за галузеву диверсифікацію премій. Галузева диверсифікація враховується аналітичною службою РА за наявності у компанії системи обліку клієнтів за галузями економіки.

3. Якість активів і перестраховального покриття

У цій групі три коефіцієнта:

1. Коефіцієнт неякісних активів = (Активи з якістю нижче інвестиційного рівня) / (Прибуткові активи)

2. Коефіцієнт перестраховального покриття = (Премії, що належать перестраховикам без рейтингів інвестиційного рівня) / (Власний капітал – Нематеріальні активи)

3. Коефіцієнт якості перестраховального покриття = (Премії, що належать перестраховикам з рейтингами інвестиційного рівня) / (Премії, що належать перестраховикам)

Особливості оцінки та корекції даних коефіцієнтів:

А) Боргові цінні папери в портфелі СК оцінюються згідно їх рейтингової категорії.

Б) Якщо при опитуванні клієнта аналітична служба з'ясує, що більше 30% депозитів компанії зберігається в одному банку, який має низьку рі-рейтингову оцінку РА «Експерт-Рейтинг», то у цій ситуації аналітик віднімає із загальної суми банківських депозитів суму, розміщену в даному банку. При цьому в рейтинговому звіті назва банку може не згадуватися.

В) Частина активів страховика може бути розміщена на ринку акцій, які при розрахунку на загальних підставах не вважаються якісними активами. Однак такі активи можуть бути включені в розмірі 50% своєї вартості, за якою вони враховані в звітності за умови, що емітенти даних акцій входять у фондовий

індекс ПФТС, а ціна, за якою вони враховувалися у звітності, не перевищує поточну ринкову ціну.

Г) Слід враховувати, що в західній практиці, чим більшим є співвідношення між преміями, що належать перестраховикам, тим гірше для компанії. Проте ми інтерпретували даний показник під українську специфіку та в обсягах перестрашування в коефіцієнті (3) враховуємо тільки ті премії, які пішли перестраховальникам без рейтингів.

У разі якщо при оцінці якості активів виникають спірні питання, сторони керуються Правилами формування, обліку та розміщення страхових резервів за видами страхування, затвердженими рішенням Держфінпослуг № 3104 від 17.12.2004 року.

4. Адекватність ризиків і рентабельність

У цій групі п'ять коефіцієнтів:

1. Коефіцієнт автономії – Співвідношення власного капіталу до зобов'язань страховика
2. Показник ризику страхування = (Чисті премії) / (Власний капітал – Нематеріальні активи)
3. Коефіцієнт збитковості портфеля = Виплати / Премії
4. Рентабельність власного капіталу = (Чистий прибуток) / (Власний капітал)
5. Рентабельність інвестицій = (Доходи від інвестицій) / Середньорічна сума коштів, в доступних для інвестування. (Опціонально)

Особливості оцінки та корекції даних коефіцієнтів:

А) В окремих випадках для страховиків, динаміка чистого прибутку яких була волатильною, при розрахунку рентабельності капіталу аналітична служба РА може використовувати для оцінки середнє значення цього показника третього порядку. У разі використання середньої третього порядку компанія під час рейтингового процесу повинна постійно дотримуватися даного методу розрахунку, не змінюючи його залежно від розміру чистого прибутку.

Б) Вивчаючи динаміку рентабельності власного капіталу, аналітична служба РА оцінює її з погляду перспектив зростання статті «нерозподілений прибуток». Аналітична служба РА приділяє увагу тому, які можливості є для зростання власного капіталу. Для цього вивчається вся корпоративна структура компанії, а також фінансові можливості її акціонерів. Якщо фахівці аналітичної служби настановлюються на офшорну компанію або ІСІ, а клієнт не може пояснити ситуацію, то можливості акціонерів поповнювати власний капітал компанії вважаються рівними нулю. Питанню фінансових можливостей акціонерів також приділяється увага у групі «інші чинники».

5. Адекватність резервів і ліквідність

У цій групі три коефіцієнта:

1. Адекватність резервів = (Виплати) / (Резерви)
2. Покриття чистих виплат капіталом = (Чисті виплати) / Чистий капітал

3. Ліквідність = (Високоліквідні активи) / (Зобов'язання)

Особливість оцінки та корекції даних коефіцієнтів:

А) Адекватність резервів — це один з основних показників, що аналізується міжнародними РА. Проте опитування страховиків в Україні показало, що вони майже одногосно вважають вимоги регулятора до розрахунку резервів формальними. Тому даний показник залишається в групі, але його питома вага в розрахунках істотно занижена.

6. Інші фактори

Уявлення про те, які інші фактори враховуються в даній методиці, можна отримати, ознайомившись з рекомендаціями по складанню рейтингового звіту.

Слід розуміти, що методика розрахунку показників наведена, виходячи з використання аналітичною службою РА доступної фінансової звітності: балансу, звіту про прибутки і збитки та звіту перед регулятором. У тому випадку, якщо показники компанії виходять за встановлені нижче рамки, однак цьому мається раціональне пояснення, аналітична служба РА може змінювати підходи до аналізу з обов'язковим відображенням цього в рейтинговому звіті.

Інтерпретація аналітичних процедур можлива за більшістю показників. Мета таких інтерпретацій — показати якомога повнішу і реальну картину, а не покращити або погіршити рейтинг клієнта. Результати різних інтерпретацій повинні бути стандартизовані і приведені до єдиного стандарту, який можна оцінити кількісними або експертними методами.

При оновленні рейтингу профільний аналітик повинен звертати особливу увагу на динаміку коефіцієнтів ліквідності та автономії.

7. Додаткові фактори, які можуть прийматись агентством до уваги при оцінці:

- менеджмент страховика та його досвід роботи;
- наявність підтвердженої негативної інформації щодо аудитору страховика;
- особливості системи управління персоналом страховика та страховими агентами;
- особливості управління регіональними підрозділами страховика;
- наявність філій та представництв за межами України і ризику у їх діяльності;
- при оцінці облігацій які вже знаходяться в обігу та відображені на балансі страховика у пасивах враховується фактор наявності додаткового забезпечення за такими облігаціями;
- при оцінці облігацій які тільки будуть випущені та відображені на балансі страховика у пасивах враховується як вони вплинуть на обсяг зобов'язань страховика.

8. Політика при врахування зовнішньої підтримки від акціонерів

Зовнішня підтримка враховується агентством за методом визначення типу акціонеру страховика (перелік від найвищої до найнижчої):

- Міжнародні фінансові групи з активами більше 100 млрд доларів США та кредитним рейтингом міжнародних рейтингових агентств вище А-;
- Страховики з підтримкою іноземних держав, кредитний рейтинг яких вище України;
- Страховики з підтримкою від держави Україна;
- Страховики з підтримкою іноземних держав, кредитний рейтинг яких нижчий України;
- Страховики з вітчизняним капіталом, які залучають капітал на фондовому ринку;
- Страховики великих національних бізнес-груп;
- Страховики невеликих національних бізнес-груп;
- Страховики, що контролюються фізичними особами.

Агентство має підстави вважати підтримку від акціонера високою та коригувати кредитний рейтинг страховика тільки у разі наявності у минулих періодах факту/фактів підтримки страховиків з боку акціонеру(-ів). Позитивно слід сприймати такі фактори, що підвищують ймовірність підтримки:

- публічні заяви представників акціонерів про поповнення статутного фонду або надання коштів страховику на умовах субординованого (пільгового) боргу;
- наявність у порядку денному зборів акціонерів питання про збільшення статутного фонду;
- наявність зареєстрованої емісії акцій, тощо.

У разі, якщо фактори або сукупність факторів не підлягають кількісній оцінці, така оцінка проводиться експертним шляхом учасниками рейтингового комітету, виходячи з рейтингової шкали, за якою проводиться оцінка.

2. Шкала кредитних рейтингів

ТОВ РА "Експерт-Рейтинг" визначає кредитні рейтинги страховиків та їх облігацій за національною шкалою, що затверджено Постановою Кабінету міністрів України від 26 квітня 2007 р. № 665.

Таблиця А

Національна рейтингова шкала відповідно до Постанови КМУ №665 від 26.04.2007, довгострокові кредитні рейтинги

Інвестиційні рівні	
uaAAA	Позичальник або окремий борговий інструмент з рейтингом uaAAA характеризується найвищою кредитоспроможністю порівняно з іншими українськими позичальниками або борговими інструментами
uaAA	Позичальник або окремий борговий інструмент з рейтингом uaAA характеризується

	дуже високою кредитоспроможністю порівняно з іншими українськими позичальниками або борговими інструментами
uaA	Позичальник або окремий борговий інструмент з рейтингом uaA характеризується високою кредитоспроможністю порівняно з іншими українськими позичальниками або борговими інструментами. Рівень кредитоспроможності чутливий до впливу несприятливих комерційних, фінансових та економічних умов
uaBBB	Позичальник або окремий борговий інструмент з рейтингом uaBBB характеризується достатньою кредитоспроможністю порівняно з іншими українськими позичальниками або борговими інструментами. Рівень кредитоспроможності залежить від впливу несприятливих комерційних, фінансових та економічних умов
Спекулятивні рівні	
uaBB	Позичальник або окремий борговий інструмент з рейтингом uaBB характеризується кредитоспроможністю нижчою ніж достатня порівняно з іншими українськими позичальниками або борговими інструментами. Висока залежність рівня кредитоспроможності від впливу несприятливих комерційних, фінансових та економічних умов
uaB	Позичальник або окремий борговий інструмент з рейтингом uaB характеризується низькою кредитоспроможністю порівняно з іншими українськими позичальниками або борговими інструментами. Дуже висока залежність рівня кредитоспроможності від впливу несприятливих комерційних, фінансових та економічних умов
uaCCC	Позичальник або окремий борговий інструмент з рейтингом uaCCC характеризується дуже низькою кредитоспроможністю порівняно з іншими українськими позичальниками або борговими інструментами. Потенційна вірогідність дефолту
uaCC	Позичальник або окремий борговий інструмент з рейтингом uaCC характеризується високою вірогідністю дефолту
uaC	Позичальник очікує дефолт за борговими зобов'язаннями
uaD	Дефолт. Виплата відсотків і основної суми за борговими зобов'язаннями позичальника припинена без досягнення згоди з кредиторами щодо реструктуризації заборгованості до настання строку платежу.

Таблиця Б

**Національна рейтингова шкала відповідно до Постанови
КМУ №665 від 26.04.2007, короткострокові кредитні рейтинги**

Інвестиційні рівні	
uaK1	Позичальник або окремий борговий інструмент характеризується найвищою кредитоспроможністю порівняно з іншими українськими позичальниками або борговими інструментами. Фінансовий стан такого позичальника дає змогу запобігти передбачуваним ризикам у короткостроковому періоді
uaK2	Позичальник або окремий борговий інструмент характеризується високою кредитоспроможністю порівняно з іншими українськими позичальниками або борговими інструментами. Фінансовий стан такого позичальника достатньо високий для того, щоб запобігти передбачуваним ризикам у короткостроковому періоді
uaK3	Позичальник або окремий борговий інструмент характеризується достатньою кредитоспроможністю порівняно з іншими українськими позичальниками або борговими інструментами. Фінансовий стан такого позичальника задовільний для того, щоб запобігти передбачуваним ризикам у короткостроковому періоді
Спекулятивні рівні	
uaK4	Позичальник або окремий борговий інструмент характеризується низькою кредитоспроможністю порівняно з іншими українськими позичальниками або борговими інструментами. Фінансовий стан такого позичальника недостатній для того, щоб запобігти передбачуваним ризикам у короткостроковому періоді
uaK5	Позичальник або окремий борговий інструмент характеризується дуже низькою кредитоспроможністю порівняно з іншими українськими позичальниками або борговими інструментами. Фінансовий стан такого позичальника не дає змоги запобігти передбачуваним ризикам у короткостроковому періоді
uaKD	Позичальник оголосив дефолт за борговими зобов'язаннями

У разі застосування Національної рейтингової шкали можуть використовуватися такі додаткові позначення:

"-" або "+" — проміжні категорії рейтингу відносно основних категорій;
 (pi) — рейтинги, визначені на підставі використання лише публічної інформації;

відкликаний — рейтинг, відкликаний у зв'язку з тим, що позичальник не надає необхідної інформації для оновлення рейтингу або з інших причин;

призупинений — рейтинг, що може бути відкликаний (як проміжний етап перед його можливим відкликанням) у зв'язку з тим, що позичальник не надає необхідної інформації для оновлення рейтингу або з інших причин.

Оскільки з 19.04.2010 ТОВ РА "Експерт-Рейтинг" визначає кредитні рейтинги страховиків не тільки з України, то з відповідної дати агентство у своїй діяльності крім національної шкали використовує власну шкалу, яку відносить до "міжнародної" (табл. В).

Таблиця В

**Рейтингова шкала ТОВ РА "Експерт-Рейтинг",
 довгострокові кредитні рейтинги**

Інвестиційні рівні	
AAA	Позичальник або окремий борговий інструмент з рейтингом uaAAA характеризується найвищою кредитоспроможністю порівняно з іншими позичальниками або борговими інструментами
AA	Позичальник або окремий борговий інструмент з рейтингом uaAA характеризується дуже високою кредитоспроможністю порівняно з іншими позичальниками або борговими інструментами
A	Позичальник або окремий борговий інструмент з рейтингом uaA характеризується високою кредитоспроможністю порівняно з іншими позичальниками або борговими інструментами. Рівень кредитоспроможності чутливий до впливу несприятливих комерційних, фінансових та економічних умов
BVV	Позичальник або окремий борговий інструмент з рейтингом uaBBV характеризується достатньою кредитоспроможністю порівняно з іншими позичальниками або борговими інструментами. Рівень кредитоспроможності залежить від впливу несприятливих комерційних, фінансових та економічних умов
Спекулятивні рівні	
BB	Позичальник або окремий борговий інструмент з рейтингом uaBB характеризується кредитоспроможністю нижчою ніж достатня порівняно з іншими позичальниками або борговими інструментами. Висока залежність рівня кредитоспроможності від впливу несприятливих комерційних, фінансових та економічних умов
B	Позичальник або окремий борговий інструмент з рейтингом uaB характеризується низькою кредитоспроможністю порівняно з іншими позичальниками або борговими інструментами. Дуже висока залежність рівня кредитоспроможності від впливу несприятливих комерційних, фінансових та економічних умов
CCC	Позичальник або окремий борговий інструмент з рейтингом uaCCC характеризується дуже низькою кредитоспроможністю порівняно з іншими позичальниками або борговими інструментами. Потенційна вірогідність дефолту
CC	Позичальник або окремий борговий інструмент з рейтингом uaCC характеризується високою вірогідністю дефолту
C	Позичальник очікує дефолт за борговими зобов'язаннями
D	Дефолт. Виплата відсотків і основної суми за борговими зобов'язаннями позичальника припинена без досягнення згоди з кредиторами щодо реструктуризації заборгованості до настання строку платежу.

У разі застосування міжнародної рейтингової шкали можуть використовуватися такі додаткові позначення:

"-" або "+" — проміжні категорії рейтингу відносно основних категорій;

(*pi*) — рейтинги, визначені на підставі використання лише публічної інформації;

відкликаний — рейтинг, відкликаний у зв'язку з тим, що позичальник не надає необхідної інформації для оновлення рейтингу або з інших причин;

призупинений — рейтинг, що може бути відкликаний (як проміжний етап перед його можливим відкликанням) у зв'язку з тим, що позичальник не надає необхідної інформації для оновлення рейтингу або з інших причин.

1. При проведенні присвоєння та оновлення рейтингів позичальників (емітентів) з України пріоритетною є оцінка за національною шкалою.
2. Рейтинг за шкалою ТОВ РА "Експерт-Рейтинг" присвоюється за бажанням емітента і показує думку аналітиків агентства про ймовірність дефолту без прив'язки до ризиків країни (у міжнародному форматі).
3. Співвідношення між шкалою ТОВ РА "Експерт-Рейтинг" та національною шкалою затверджується рейтинговим комітетом ТОВ РА "Експерт-Рейтинг".
4. Співвідношення між шкалою ТОВ РА "Експерт-Рейтинг" та національною шкалою у кожному окремому випадку може відрізнятись в залежності від валюти зобов'язань, валютної структури доходів та видатків емітента, наявності зовнішньої підтримки акціонерів нерезидентів, тощо.
5. При оцінці рейтингу фінансової стійкості страховика за національною шкалою використовується та ж сама шкала, що і для оцінки кредитних рейтингів. Якщо кредитний рейтинг відрізняється за значенням від рейтингу фінансової стійкості страховика, наприклад через наявність у страховика власних облігацій у обігу, агентство звертає увагу на цю різницю й рейтинг фінансової стійкості страховика позначається індексом **ins**, наприклад **uaAAins**.

3. Інформаційне забезпечення рейтингового процесу

Інформаційне забезпечення рейтингового процесу у ТОВ РА "Експерт-Рейтинг" враховує вимоги чинного законодавства України, включаючи вимоги «Правил визначення уповноваженим рейтинговим агентством рейтингової оцінки за Національною рейтинговою шкалою», що затвердженні рішенням НКЦПФР №17 від 12.01.2016.

До інформації, яку повідомляє суб'єкт рейтингування уповноваженому рейтинговому агентству, відноситься **регулярна та особлива інформація емітента:**

- прийняття рішення про розміщення цінних паперів на суму, що перевищує 25 відсотків статутного капіталу;
- прийняття рішення про викуп власних акцій;
- факти лістингу/делістингу цінних паперів на фондовій біржі;
- отримання позики або кредиту на суму, що перевищує 25 відсотків активів емітента;
- зміна складу посадових осіб емітента;

- зміна власників акцій, яким належить 10 і більше відсотків голосуючих акцій;
- рішення емітента про утворення, припинення його філій, представництв та інших відокремлених підрозділів;
- рішення вищого органу емітента про збільшення або зменшення розміру статутного капіталу;
- порушення справи про банкрутство емітента, винесення ухвали про його санацію;
- рішення вищого органу емітента або суду про припинення або банкрутство емітента;
- накладення арешту на банківські рахунки емітента;
- знищення майна на суму, що перевищує 10 відсотків розміру статутного капіталу емітента;
- участь емітента в холдингових компаніях, фінансово-промислових групах, інших об'єднаннях або припинення участі в них;
- учинення правочинів на суму, що перевищує 10 відсотків суми вартості активів емітента;
- дроблення або консолідація акцій емітента;
- значні зміни в номенклатурі послуг, вартість яких становить не менше 25 відсотків доходу від реалізації послуг емітента;
- пред'явлення позову до емітента в розмірі, що перевищує 10 відсотків розміру статутного капіталу;
- річні звіти емітента;
- накладення фінансових санкцій на суму, що перевищує понад 10 відсотків розміру статутного капіталу емітента;
- накладення Комісією штрафів на емітента;
- отримання, відкликання або анулювання ліцензії, патентів або інших документів дозвільного характеру, пов'язаних зі здійсненням господарської діяльності емітента.

При прийнятті рішень про визначення та оновлення кредитних рейтингів за національною шкалою аналітики ТОВ РА "Експерт-Рейтинг" також перевіряють інформацію **за публічними базами даних**:

- Єдиний державний реєстр підприємств та організацій України;
- Єдиний реєстр судових рішень;
- загальнодоступні бази даних НКЦПФР, податкових органів, органів внутрішніх справ (за наявності), та інших баз даних органів влади і місцевого самоврядування, доступ до яких не обмежений законодавством.

Також об'єктом обов'язкового аналізу є **вся публічна звітність страховика**, що повинна ним публікуватись за вимогами регулятора (щоквартально та щорічно) та (або) за власною ініціативою страховика. А також звітність страховика перед Держфінпослуг.

Обов'язково при вивченні зовнішньої підтримки страховиків від акціонерів ТОВ РА "Експерт-Рейтинг" вивчає фінансову звітність акціонерів, данні про їх кредитні рейтинги, рейтингові звіти міжнародних рейтингових агентств тощо.

У разі, якщо емісія облігацій страховика забезпечена додатковими гарантіями, агентство вивчає фінансову звітність такого поручителя та всю публічну фінансову інформацію, яка наявна по юридичній особі поручителю. При аналізі звітності поручителя (ів) агентство використовує ті ж послідовності дій та ті ж принципи аналізу і його інформаційного забезпечення, встановлені агентством для певного типу юридичної особи (банк / страховик / підприємство не фінансового сектору).

4. Порядок проведення аналізу емітента (страховика) та його цінних паперів на предмет відповідності ознакам фіктивності

1) Встановлений агентством факт відсутності емітента за місцезнаходженням. Під місцезнаходженням агентство розуміє не адресу записану у ЄДР, а адресу страховика, яка вказана у договорі на рейтингове обслуговування. Якщо в процесі регулярного обміну документами із страховиком виникає ситуація, коли він вибуває із старої адреси, але не повідомляє нову, агентство вважає факт відсутності страховика за адресою місцезнаходження підтвердженим документально разом із поверненням поштових відправлень.

2) Неподання емітентом (страховиком) до НКЦПФР регулярної річної інформації або регулярної квартальної інформації протягом двох кварталів поспіль, затримка в публікації річного звіту страховика на 20 робочих днів і більше.

3) Не проведення акціонерним товариством (страховиком) загальних зборів акціонерів протягом двох років поспіль та/або не утворення органів управління акціонерного товариства, визначених законодавством, протягом року з дня реєстрації НКЦПФР звіту про результати розміщення акцій серед засновників акціонерного товариства. Систематична зміна голови правління та голови наглядової ради страховика, більше 2 разів на рік, без поважних причин.

4) Перевищення співвідношення капіталізації емітента (страховика) до розміру операційного доходу більше ніж у 5 разів відповідно до фінансової звітності страховика, яка опублікована у кварталному або річному форматі.

5) Перевищення співвідношення капіталізації емітента (страховика) до вартості чистих активів такого страховика більш ніж у 2 рази відповідно до фінансової звітності страховика, яка опублікована у кварталному або річному форматі.

6) Переважну частку активів страховика (більше ніж 80 відсотків) складають цінні папери емітентів яких НКЦПФР визнала фіктивними, або за якими відкриті справи по підозрі у маніпуляції цінами (у разі наявності доступу до цієї інформації).

7) Кількість працівників емітента (страховика) станом на кінець звітного періоду становить менше 5 осіб відповідно до фінансової звітності емітента, поданої до НКЦПФР, або органів статистики станом на кінець звітного періоду.

8) Середньомісячні витрати емітента (страховика) на оплату праці в середньому на одного працівника є меншими двохкратного мінімального розміру заробітної плати, визначеного законодавством на дату складання фінансової звітності страховика, відповідно до такої звітності.

9) Низький рівень (менше 1% від розміру активів страховика) або відсутність бруто-премій станом на кінець фінансового року.

10) Утримання протягом звітного року співвідношення між преміями які відправлені перестраховикам нерезидентам і бруто-преміями страховика на рівні більше ніж 90% без поважних причин.

У разі доведення 3 із 10 критеріїв емітент буде вважатись таким що має високий ризик фіктивної діяльності.

5. Уникнення конфлікту інтересів при визначенні кредитного рейтингу

У своїх діях з уникнення конфлікту інтересів ТОВ РА "Експерт-Рейтинг" керується чинним законодавством та Кодексом поведінки для кредитно-рейтингових агентств IOSCO (CODE OF CONDUCT FUNDAMENTALS FOR CREDIT RATING AGENCIES).

Додатково, з метою уникнення конфлікту інтересів, агентство у своїй діяльності впроваджує такі принципи:

- колегіальність прийняття рішень про присвоєння та оновлення кредитних рейтингів;
- невторчання директора ТОВ РА "Експерт-Рейтинг", який відповідає за комерційну частину роботи агентства, у процес прийняття рішення про присвоєння та оновлення кредитного рейтингу;
- максимальна можлива транспарентність рейтингового процесу, через публікацію рейтингових звітів та інформацію про регулярне оновлення кредитних рейтингів

6. Застереження щодо використання тексту компонентів методичного забезпечення рейтингового процесу в ТОВ РА "Експерт-Рейтинг"

Текст методики є власністю ТОВ РА "Експерт-Рейтинг" та (або) фізичних осіб, які працюють у агентстві. Зареєстровані авторські права, що передані у використання агентству, підлягають захисту з боку агентства відповідно до договору про передачу прав. Копіювання або розповсюдження тексту методики без письмової згоди ТОВ РА "Експерт-Рейтинг" — заборонене. Використання методики для досліджень, текст яких підлягає публікації, — заборонене. У разі використання тексту методики з метою наукових досліджень посилання на ТОВ РА "Експерт-Рейтинг" є обов'язковим.

Методологія та процедура викладені у даному документі розроблені відповідно до чинного законодавства яке діяло на момент складання документів. У разі змін вітчизняного законодавства, або міжнародних норм та правил ТОВ РА "Експерт-Рейтинг" враховує такі зміни у своїй діяльності без внесення змін у методологію або процедуру.